

Список літератури

1. Пономаренко П.І., Тарасенко В.А. Необхідність обґрунтування удосконалення структури КП «Південукргеологія» // Економіка промисловості, 2012. – № 1–2 (57–58) – С. 37-40.
2. Пономаренко П.І., Примакова В.О. Матеріали міжнар. наук.- практ. конф., «Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності» - м. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2009. Т.4. – С. 62–65.
3. Пономаренко П.І., Тарасенко В.А. Удосконалення стимулюючої функції існуючої системи оплати праці бурових бригад вахтовим методом // Економічний вісник НГУ. – 2012. – № 2 (38). – С. 120-123.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

*Прокопов О.А., аспірант,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*

Успішна інтеграція України до міжнародного ринку інформаційних послуг (МРІП) потребує значного підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі зміни структури експорту у напрямку галузей послуг, які визначають динаміку і детермінанти розвитку цього ринку, а саме: інформаційних, комп'ютерних, ділових, телекомунікаційних, фінансових.

Проблеми, які супроводжують зовнішньоторговельні процеси України та стримуючі фактори розвитку вітчизняної інформаційної індустрії як елементу підвищення конкурентоспроможності національної економіки на МРІП негативно впливають на Міжнародний рейтинг країни за цими аспектами. Так, за даними Світового економічного форуму за 2011 р. Україна посідає 89 місце серед 139 країн світу, а це нижчий показник за Глобальним індексом конкурентоспроможності, ніж у всіх держав – членів ЄС-27 та більшості країн СНД. Рейтинг України за індексом Технологічної готовності – 83 позиція, що також досить низьке значення (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг України за індексами, що стосуються показників стану національної інформаційної індустрії та умов її функціонування

Індекс	Україна (порівняно із сукупною кількістю країн)
Глобальний індекс конкурентоспроможності 2010–2011 (WEF Global Competitiveness Index)	89 (139)
Індекс технологічної готовності 2010–2011 (WEF Technological Readiness Index)	83 (139)
Індекс мережевої готовності 2010–2011 (WEF Networked Readiness Index)	90 (138)
Готовність уряду (Government readiness)	122 (138)
Використання урядом (Government usage)	75 (138)
Рейтинг за електронною готовністю 2010 (EIU eReadiness Ranking)	64 (70)
Індекс електронного уряду ООН 2010 (UN e-Government Index)	54 (192)

[1]

За індексом мережевої готовності (ІМГ, Networked Readiness Index), який відображає національне середовище для розвитку та поширення ІКТ (у тому числі бізнес-середовище, людський капітал та інфраструктуру, які необхідні для ІКТ), Україна посідає 90 місце із 139 країн за індексом ІМГ у 2010–2011 рр. (табл. 3.9). Цей інтегральний показник також відбиває рівень використання ІКТ населенням, бізнесом, урядом країни. Порівняно із ІМГ за 2008–2009 рр. Україна втратила 15 позицій через те, що залишилась позаду інших країн за

стимулюванням ІКТ і посідає 98 місце за показником ринкового середовища ІКТ, 82 – за показником готовності та 86 – за значенням показника використання. Ринкове середовище України (128 місце), регуляторне середовище для використання ІКТ (122 місце) є непривабливими. Значення показника готовності свідчить, що готовність населення є досить високою в Україні (28 місце), тоді як готовність бізнесу та уряду є низькою (відповідно 106 та 122 місця). Низька готовність бізнесу, ймовірно, пов'язана із несприятливим діловим середовищем, тоді як низька готовність уряду може бути поясненою відсутністю послідовної чіткої стратегії щодо ІКТ та недостатньою спроможністю населення їх використовувати. Україна посідає 120 місце серед 139 країн за рівнем надання урядом ІКТ пріоритетного значення [1; 2].

Отже, розвиток ІКТ потребує більш активного державного втручання щодо введення більш дієвих регуляторних інструментів.

Темпи зростання кількості користувачів Інтернет – це один з показників, що відбиває рівень інтегрованості країни у МРІП. В Україні він є одним з найвищих у регіоні. Хоча протягом 2000–2011 рр. кількість користувачів Інтернет зросла у 76 разів, проте Україна ще залишається країною з найнижчою кількістю користувачів Інтернет у світі і це значення становить лише 34% від загальної чисельності населення.

Конкурентні позиції України на МРІП значно загострилися після її вступу до СОТ та відповідного відкриття національного ринку інформаційних послуг для решти країн-членів. Цей аспект потребує більш докладного дослідження не тільки бар'єрів у зовнішній торгівлі інформаційними послугами, особливостей лібералізації обміну на внутрішньому ринку України та регулювання ринків послуг у межах СОТ, але й аналізу стану інституційного забезпечення цих процесів, виявлення проблем, які необхідно вирішити Україні. Вивчення основних положень ГАТС дозволило визначити декілька проблем, які стосуються зовнішньої торгівлі інформаційними послугами України:

– *проблема незавершеної гармонізації правових інструментів з регулювання зовнішньої торгівлі інформаційними послугами згідно з ГАТС* – потребує удосконалення загальні та конкретні зобов'язання України відповідно до ст. 2 ГАТС, захисні заходи щодо імпорту інформаційних послуг, обмежуючі заходи для іноземних інвесторів у цьому секторі, правове підґрунтя щодо субсидування вітчизняних виробників інформаційної індустрії;

– *проблеми статистичного обліку інформаційних послуг* – крім невідповідності міжнародній номенклатурі у статистиці послуг України враховується головним чином транскордонна торгівля, в той час як інші способи поставки фактично випадають з зовнішньоторговельного статистичного обліку. Цей аспект не дає змоги здійснювати статистичний облік другого, третього і четвертого способів поставки інформаційних послуг і уточнювати специфічні зобов'язання України у складі СОТ на відповідному ринку;

– *проблема низької конкурентоспроможності виробників інформаційних послуг України* – до чинників, що стримують присутність українських виробників інформаційних послуг на МРІП, можна віднести наступні: домінування і зростання впливу ТНК на міжнародному ринку інформаційних послуг; невизначеність за плаваючих валютних курсів; значні витрати на адаптацію маркетингового середовища; недостатньо розвинені технології надання вітчизняних інформаційних послуг; нерозвиненість інфраструктурної та інституційної баз зовнішньої торгівлі інформаційними послугами.

Відносини щодо діяльності у галузі інформаційних та комп'ютерних послуг регулюються Законами України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3], «Про інформацію» [4], «Про науково-технічну інформацію» [5], «Про захист інформації в автоматизованих системах» [6], «Про авторське право і суміжні права» [7], «Про телекомунікації» [8], «Про Концепцію національної програми інформатизації» [9] та ін. Останнім часом простежуються тенденції активізації рішення проблематики створення інструментарію «електронного уряду».

Однак у законодавстві не визначено, які послуги можуть надаватися за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій (перелік ІТ-послуг), не представлено

механізмів або засобів державного контролю за цією діяльністю, відсутні положення щодо регулювання експорту комп'ютерних, інформаційних та пов'язаних з ними послуг, а саме ІТ-аутсорсинг. Відсутні відповідні закони щодо регулювання надання ІТ-аутсорсингу іноземним споживачам.

Головну роль відіграє аутсорсинг інформаційних послуг як ефективний тип міжфірмового та міжгалузевого співробітництва. В Україні вже склалися певні передумови для активної участі у міжнародних операціях зовнішнього підряду: Україна посідає 15-те місце у світовому рейтингу виробників програмного забезпечення; 55-60% українського аутсорсингу є експортноорієнтованим; українськими аутсорсерами успішно виконані проекти для NASA, Boeing та інших великих організацій, що створює хорошу репутацію вітчизняним компаніям у цій сфері; в Україні створено Альянс компаній-аутсорсерів інформаційних та комп'ютерних послуг – Українську Hi-Tech Ініціативу, діє громадська робоча група «Електронна Україна», що лобіюють інтереси галузі; навіть за відсутності державної підтримки галузь демонструє понад 40% зростання, а щорічний обсяг ринку аутсорсингу складає 600 млн дол.; завдяки аутсорсингу відбувається повернення в Україну програмістів, що виїхали за кордон на початку 90-х рр. XX ст. (значна їх частка повернулася у ролі підприємців, готових вкладати інвестиції у сектор наукомістких видів послуг). За дослідженнями Global Offshore Associates Limited (GOAL), за останні роки Україна стала найпривабливішою країною-постачальником послуг аутсорсингу програмного забезпечення зі Східної Європи. Так, у 2011 р. ринок ІТ-аутсорсингу в Україні зріс до 978 млн дол., тобто на 47%. Недосконалість нормативно-правового забезпечення, у свою чергу, сприяє тінізації ринку аутсорсингу в Україні. Переважна більшість вітчизняних аутсорсерів мають юридичний статус приватного підприємця чи приватного підприємства. За словами працівників галузі, понад 90% замовників – це іноземні компанії (ТНК). При цьому в багатьох випадках аутсорсингові проекти ніде не реєструються, відсутні преїскуранти з надання послуг, а угоди укладаються електронною поштою або телефоном. Заробітна плата працівникам теж надходить за допомогою електронних засобів платежу. В таких умовах прибутки від діяльності галузі обертаються на чорному ринку і випадають з поля зору держави [10].

Далі слід зосередитись на проблемах інтернаціоналізаційного плану. Так, сучасні тенденції зростання транснаціоналізації МРІП потребують від України як країни-реципієнта відповідних кроків щодо створення умов для взаємовигідної взаємодії з ТНК, захисту вітчизняних виробників інформаційної індустрії та сприяння створенню і розвитку вітчизняного транснаціонального капіталу. Однак наразі в Україні практично відсутній дієвий механізм регулювання діяльності ТНК в Україні; несформованість українського транснаціонального капіталу; можливість уникнення зарубіжними компаніями оподаткування капіталопотоків завдяки використанню механізмів трансфертного ціноутворення у рамках ТНК; для подолання бар'єрів проникнення та займання внутрішнього ринку інформаційних послуг України з подальшим витісненням вітчизняних конкурентів. Окремим пунктом слід зауважити проблему заохочування інвестицій у сфері інформаційної індустрії як стратегічної для країни галузі. Сприятливе середовище для інвестування тієї чи іншої ТНК у галузі інформаційної індустрії країни-реципієнта значно залежить від сприятливості інвестиційного клімату в останній.

Підводячи підсумки щодо означення проблематики недостатньої конкурентоспроможності національної економіки на МРІП, необхідно відзначити, що взагалі технологічна складова макроекономічного середовища України не відповідає вимогам часу, породжуючи проблеми, які, у свою чергу, створюють перепони для підвищення конкурентних переваг країни на МРІП, а саме:

– проблема стриманого інноваційного розвитку, що спричиняє недостатній рівень споживання, якості життя за вимогами нового інформаційного суспільства. Істотне відставання України простежується і у сфері інформаційної індустрії;

– проблема недостатнього розвитку та підтримки науково-технічного прогресу, використання його досягнень;

– сировинна направленість експортоорієнтованих виробничих галузей країни робить економіку в цілому залежною від кон'юнктури зовнішнього ринку, стримує розвиток внутрішнього ринку, призводить до недостатньої державної підтримки розвитку високотехнологічних сервісних галузей, до яких відноситься інформаційна, нераціонального розподілу структури зовнішньої торгівлі послугами взагалі;

– недостатньо активна участь України в міжнародному русі капіталів, що стає характерною ознакою не тільки сучасних міжнародних інтеграційних процесів, але й матеріальною основою розвитку інформаційної індустрії;

– недостатня ефективність політики інформатизації, що призводить до невизначеності основних завдань розвитку інформаційної індустрії, розриву у рівнях інформатизації окремих регіонів;

– недостатня координація загальнодержавних та корпоративних інформаційно-телекомунікаційних мереж, інформаційних ресурсів, які є складовими інформаційної інфраструктури;

– недосконалість системної державної політики відносно протекціоністських заходів для підтримки вітчизняного виробництва програмних та апаратних засобів інформатизації;

– низький рівень та подальше поглиблення нерівності умов доступу до інформаційних ресурсів для міського та сільського населення;

– відсутність системи індикаторів рівня конкурентоспроможності української інформаційної індустрії, участі України на МРІП, що призводить до несистемності заходів з розвитку інформаційного суспільства в Україні, неможливості співставлення результатів розвитку вітчизняної інформаційної індустрії з іншими країнами світу.

Таким чином розвиток конкурентоспроможності української інформаційної індустрії та участі України на МРІП можливий лише за умови систематизації означених проблем та розробки дієвого загальнодержавного програмно – цільового механізму для їх вирішення.

Список літератури

1. Партнерство з метою підвищення конкурентоспроможності економіки України. – Американська торговельна палата в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chamber.ua/files/documents/updoc//ACC-Partnership-2011-ukr.pdf>
2. The Global Information Technology Report (GITR) 2010–2011: Transformations 2.0. 10 th Anniversary Edition. INSEAD, World Economic Forum.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 29. – С. 377.
4. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – С. 650.
5. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – С. 345.
6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – С. 64.
7. Про захист інформації в інформаційно телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – С. 286.
8. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
9. Про Концепцію національної програми інформатизації : Закон України від 4.02.1998 р. // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 27-28. – Ст. 182.
10. Мельник Ю. Формування стратегічних пріоритетів України на міжнародному ринку послуг / Юлія Мельник // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль, 2012. – Вип. 1. – С. 72-84.